Sanna Syri, Aalto-yliopisto
28.10.2021

Lausunto Valtioneuvoston U-kirjelmä U 57/2021 vp eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi hiilirajamekanismista (hiilirajamekanismi, CBAM)

Valtioneuvoston kirjelmä koskee EU:n komission ehdotusta uudesta ns. hiilirajamekanismista, joka on osa Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa (KOM (2019), 640 lopullinen).

Tuon esiin seuraavat näkökohdat:

- Komission esitys on perusteltu osana EU:n siirtymää ilmastoneutraaliuteen vuoteen 2050 mennessä. Hiilirajamekanismilla lisättäisiin kasvihuonekaasupäästöjen EU:n päästökauppaa vastaava kustannus EU:n alueelle tuotaviin tuontituotteisiin. Ensi vaiheessa järjestelmään otetaan teräs, alumiini, rauta, lannoitteet ja sementti sekä tuontisähkö EU:n ulkopuolelta. Pidän perusteltuna että järjestelmä aloitetaan rajatulla määrällä keskeisiä teollisuuden perustuotteita, joiden valmistus on tyypillisesti hyvin päästöintensiivistä. Hyvin päästöintensiivisen sähkön tuonti EU:n ulkopuolelta ei ole nähdäkseni saman mittaluokan ongelma kuin yllä mainittujen teollisuustuotteiden.

- Yhteensopivuus WTO:n sääntöjen kanssa on keskeinen asia. On tärkeää että hiilirajamekanismi tuo kannusteen vähäpäästöisestä tuotannosta globaalisti. Tässä kuitenkin EU:n vaikutusvalta voi olla rajallinen.
- Hiilirajamekanismilla on tarkoitus korvata EU:n energiaintensiivisen teollisuuden päästöoikeuksien ilmaisjako. Ilmaisjakoa on tähän astikin tehty ns. BAT-tekniikan eli parhaan käytettävissä olevan tekniikan perusteella, mikä on antanut toimijoille kannustinta tehokkaan ja vähäpäästöisen teknologian käyttämiseen. EU:n päästöoikeuksien hinta on ollut alhainen käytännössä koko viime vuosikymmenen.
- EU:n päästöoikeuksien hinnat ovat nousseet erittäin voimakkaasti viimeisen vuoden aikana. Nyt hinta on noin tasolla 60 Eur/tonniCO_2, mikä on voimakkaasti toimintaa ohjaava taso.
- Mikäli hiilirajamekanismi vastaa kustannukseltaan EU:n päästökauppaa ja EU:n päästökaupan hinta säilyy korkealla tasolla, tämä tuo voimakkaan kannustimen myös EU:n energiaintensiiviselle teollisuudelle vähentää hiilidioksidipäästöjä ja ottaa käyttöön vähäpäästöistä ja energiatehokasta teknologiaa.

- Hiilirajamekanismissa EU:iin tuodun teräksen, alumiinin, raudan, lannoitteiden ja sementin päästöhinta määritettäisiin ensisijaisesti todellisiin tuotannon päästöihin ja toissijaisesti EU:n huonoimman (päästöintensiivisimmän) 10% päästöjen mukaan. Mekanismi voi kuitenkin johtaa siihen, että päästöintensiivisimpien tuotteiden markkina ohjautuisi EU:n ulkopuolelle käytön loppumisen sijasta.
- Riippumattomien arvioitsijoiden käyttö päästöjen todentamisessa on tärkeä asia, josta on tietääkseni enimmäkseen hyviä kokemuksia EU:n päästökauppajärjestelmästä.

- Tässä järjestelmässä EU:n ulkopuolelle vientiä harjoittava EU:n energiaintensiivinen teollisuus kärsisi päästökaupan tuomasta lisäkustannuksesta verrattuna EU:n ulkopuolisiin kilpailijoihin maailmanmarkkinoilla. Kaavailtu melko pitkä siirtymäkausi, jossa ilmaisjaosta luopuminen aloitetaan vuonna 2026 ja päättyy vuonna 2035, on siten kannatettava. Mikäli tällä ajanjaksolla EU:n ulkopuoliset kilpailijamaat eivät implementoisi vastaavaa kasvihuonekaasupäästöihin kohdistuvaa lisäkustannusta, EU:n vientiteollisuus globaaleille markkinoille jäisi mielestäni kohtuuttomaan tilanteeseen.
- Myös yllä mainitusta syystä on ensiarvoisen tärkeää että EU:n ulkopuolisia alueita saataisiin vastaavan päästöhinnoittelun piiriin. Tämä on kuitenkin valtava haaste kansainvälisissä ilmastoneuvotteluissa ja sen toteutuminen on erittäin epävarmaa.

- Tuontisähkön osalta päästöjen määrittämiseen pitäisi mielestäni käyttää sähkön alkuperämaan/-alueen tuotantorakennetta laskennan perustana. EU:n rajamaiden sähkön tuotannon rakenteet ovat riittävän luotettavasti saatavilla kansallisten ja kansainvälisten tilastojen ja raporttien perusteella.
- Sähkön tuonti Venäjältä Suomeen ei ole ollut viime vuosina keskeinen tuontisuunta, vaan suurin osa tuonnista tulee Ruotsista. Pidän jonkin verran ylimitoitettuna kirjelmässä esitettyä arviota että sähkön tuonti Venäjältä loppuisi hiilirajamekanismin myötä. Venäjän Pietarin alueen sähköntuotannossa (pääasiallinen tuonnin alkuperäalue) on paljon maakaasua, ydinvoimaa ja vesivoimaa. Esimerkiksi ydinvoimaa on 4300 MW. Hiilirajamekanismi nostaisi tuontihintaa jonkin verran, mutta tilanteissa, joissa sähköä nykyoloissa tuodaan Venäjältä, sähkön hinta Suomessa muodostuisi ilman Venäjän tuontia huomattavan korkeaksi, ja siten tuonti voisi useissa tilanteissa edelleen olla taloudellisesti kannattavaa.

Kunnioittaen,



Sanna Syri
Energiatekniikan ja energiatalouden professori
Aalto-yliopisto, insinööritieteiden koulu
sanna.syri@aalto.fi
Olen sivutoimisesti Fingrid oy:n hallituksen jäsen. Yllä olevat näkemykset Venäjän sähkön tuonnista esitän professorin työni perusteella.